

Beleid Dyslexie

Algemeen

Met goed lees- en spellingonderwijs kunnen bij een groot deel van de kinderen lees- en spellingproblemen voorkomen worden. Bij het realiseren van goed onderwijs is een aantal aspecten van belang.

De leerkracht:

- Biedt een stimulerende leeromgeving;
- Werkt in een doorgaande lijn;
- Gebruikt het directe instructiemodel¹;
- Is doelgericht, maakt het doel concreet en heeft hoge, realistische verwachtingen;
- Kent de methode en heeft inzicht in leerstoflijnen² en ontwikkelingslijnen³ van leerlingen;
- Maakt effectief gebruik van de methode en roostert voldoende leertijd in;
- Kan omgaan met verschillen tussen leerlingen en differentieert⁴ met subgroepen⁵;
- Werkt doelgericht vanuit dagelijkse observaties, signaleringen en analyses: laat deze van invloed zijn op didactisch handelen⁶ en onderwijsactiviteiten.
- Interpreteert toetsgegevens en trekt daaruit conclusies voor het volgende groepsplan.
- Bewaakt het proces van eigen didactisch handelen: wat ga ik vandaag doen? Wat is het doel? Wat wil ik bereiken (met de subgroep)? Heb ik gedaan wat ik van plan was? Heb ik mijn doelen bereikt? Waardoor kwam dat?
- Heeft inzicht in kindkenmerken⁷ en omgevingskenmerken⁸ die lees- en spellingontwikkeling van een leerling beïnvloeden en kan zo aan meer specifieke onderwijsbehoeften⁹ tegemoet komen.

¹ Directe instructiemodel: lesmodel dat uitgaat van de verschillende leervermogens van kinderen. Elke les is opgebouwd uit een aantal fasen: terugblik, oriëntatie, instructie, begeleid inoefenen, controle, verwerking en afronding.

² Leerstoflijnen: aanbod van het gehele jaar in de betreffende groep en de doorgaande lijn vanuit de groep ervoor en erna.

³ Ontwikkelingslijnen: wat mag je van een leerling op welk moment verwachten? Kennis hebben van mijlpalen in de ontwikkeling van het kind.

⁴ Differentiëren: vorm van onderwijs, waarbij de leerlingen niet allemaal op hetzelfde ogenblik, in hetzelfde tempo, op dezelfde wijze hetzelfde werk doen. Er is differentiatie naar werktempo, leerstof, werkniveau en werkvorm.

⁵ Subgroepen: indeling van de gehele groep in 3 niveaus. Deze niveaugroepen hebben verschillende behoeften aan instructie, materiaal en sturing van de leerkracht.

⁶ Didactisch handelen: de wijze waarop de leerkracht kennis, vaardigheden en leerhouding overbrengt en stimuleert.

⁷ Kindkenmerken; de persoonlijkheid van het kind, mate van opbrengen van concentratie, werkhouding en luisterhouding.

Groep 1 en 2 werkt met twee groepsplannen¹⁰ ‘taal’ per jaar.

Groep 3 werkt met twee groepsplannen per jaar. In het eerste plan krijgt lezen en spelling geïntegreerd vorm. Vanaf halverwege het tweede groepsplan krijgen lezen en spelling gescheiden vorm. De groepen 4 t/m 8 werken met twee groepsplannen lezen en twee groepsplannen spelling per jaar. Alle groepsplannen zijn voorzien van een tussentijds evaluatiemoment.

Groepsplannen helpen de leerkrachten het onderwijs doel- en opbrengstgericht vorm te geven voor de basisgroep, subgroep – en subgroep + (niveaugroepen).

Het groepsplan bevat voor deze driedeling: doelen gekoppeld aan inhoud, organisatieaspecten, structuren en routines en een evaluatie. Daarnaast is binnen de groepsplannen een aparte leerlijn (ontwikkelingsperspectief) mogelijk.

Door de differentiatie in drie niveaugroepen kan de leerkracht het lees- en spellingonderwijs aan de zwakkere leerlingen intensiveren (ondersteuningsniveau 2 en ondersteuningsniveau 3). Voor de basisgroep en de

subgroep + wordt tegemoet gekomen aan hun onderwijsbehoeften: de variatie in basisinstructie en differentiatie in verwerkingsopdrachten.

De intern begeleider heeft bij het realiseren van een passend onderwijsaanbod een coachende rol.

Voor leerlingen die een eigen leerlijn volgen (ondersteuningsniveau 3) wordt, in samenspraak met de intern begeleider, bekeken welk onderwijsaanbod voor deze leerlingen het meest passend is.

Ouders weten in welke niveaugroep (basisgroep, subgroep -/+) hun kind is ingedeeld. Op de informatieavond worden de doelen van het betreffende schooljaar aangegeven. De leerkracht houdt de ouders via oudergesprekken op de hoogte. Samen worden de onderwijsbehoeften van het kind in kaart gebracht en wordt bekeken wie welke taak op zich neemt. Ouders hebben bij ons een belangrijke rol als het gaat om het bevorderen van lees- en spellingsontwikkeling.

Er vindt leerkrachtoverleg plaats op inhoud- en organisatieniveau; expertise en ervaringen worden gedeeld. De intern begeleider bewaakt de doorgaande lijn, de afspraken over ondersteuning in de groep en bespreekt de resultaten drie keer per jaar in de groepsbespreking met de leerkracht. Aan het einde van het schooljaar vindt overdracht van het groepsoverzicht van de huidige leerkracht naar de ontvangende leerkracht plaats.

Op school gebruiken wij de methodes Veilig Leren Lezen in groep 3 en Estafette voor de groepen 4 t/m 8. In de toetskalender staan adaptieve signaleringsmomenten opgenomen, overgenomen uit het Protocol ‘Leesproblemen en Dyslexie’, aangevuld met methodetoetsen.

Tutorlezen is voor de groepen 1/2 tot en met 8 voor ieder kind ingepland. Tutorlezen is effectief bij het maken van leeskilometers en de sociaal emotionele ontwikkeling van tutor en tutee. De stimulerende leeromgeving uit zich onder andere in de schoolbibliotheek en de boekpromotie activiteiten die in de klas gestalte krijgen. Leesmotivatie is belangrijk voor het ontwikkelen van een goede technische leesvaardigheid.

De taalspecialist speelt een rol bij het naleven van schoolafspraken omtrent lezen.

⁸ Omgevingskenmerken: het gezin (zoals opvoeding, persoonlijke situatie), de groep (behoeften, sfeer). Aspecten met invloed op het leren van het kind.

⁹ Specifieke onderwijsbehoeften: de onderwijsbehoefte is voor ieder kind net even anders en wisselt voortdurend in de loop van de tijd. Meestal is het zo dat behoeften van leerlingen op elkaar lijken en daardoor is de ondersteuning ervan te groeperen. Leerlingen van wie hun onderwijsbehoefte zodanig afwijkt van de rest dat het niet vanzelfsprekend is dat ze automatisch profiteren van de ondersteuning die de leerkracht aan de rest van de groep biedt, noemen we leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

¹⁰ Groepsplannen: hierin is het onderwijskundig handelen voor een groep voor een half jaar vastgelegd. In lijn met de leer- en sociale opbrengsten die een school wil bereiken met de leerlingen.

Niveau 1: ondersteuning op groepsniveau

De leerkracht signaleert in groep 1/2 aan de hand van de tussendoelen beginnende geletterdheid¹¹. De leerkracht kent de risicofactoren die, ook vanuit de voorschoolse ontwikkeling van het kind, een rol kunnen spelen bij de verdere ontwikkeling van geletterdheid. Let wel: dyslexie is bij compenserend vermogen van het kind niet altijd te onderkennen, met name in lagere groepen. Vanaf groep 3 vertellen gerichte observaties tijdens de leesinstructie en het lezen zelf naast toetsresultaten iets over de onderwijsbehoeften van het kind.

De leerkracht reageert met zijn/haar onderwijsaanbod op deze observaties en toetsresultaten. Hij/zij formuleert van hieruit onderwijsbehoeften voor de basisgroep. De onderwijsbehoeften zijn niet specifiek. De leerlingen volgen een normale leesontwikkeling.

Niveau 2: ondersteuning op subgroepniveau

De leerkracht signaleert moeilijkheden in de leesontwikkeling van het kind die door deskundige begeleiding binnen de school beheersbaar zijn. Er is sprake van specifieke onderwijsbehoeften die vragen om het intensiveren van de leertijd¹².

In overleg met de intern begeleider wordt het kind geplaatst in de subgroep. Er worden concrete doelen geformuleerd aan de hand van onderwijsbehoeften van het kind. Indien nodig wordt intern aanvullend onderzoek gedaan door de intern begeleider. De subgroep krijgt structureel extra instructie geboden door de leerkracht. In de organisatie is één keer een uur (d.w.z. 4 keer 15 minuten of 3 keer 20 minuten) per week extra instructie en begeleidde verwerking ingebod. We voldoen hiermee aan de landelijke norm om de hardnekkigheid van lees en/of spellingproblematiek te kunnen aantonen. In onze toetskalender zijn extra meetmomenten (herfst- en lentesignalering) opgenomen om de ontwikkeling van deze kinderen te volgen.

Ouders worden van de plaatsing in de subgroep op de hoogte gesteld. Van ouders wordt ook betrokkenheid verwacht bij het intensiveren van de leertijd.

Niveau 3: Speciale ondersteuning

De leerling kan in groep 4, 5 en 6 aangemeld worden voor Ralflezen indien het niveau van tekstlezen ernstig achterblijft. De mogelijkheid tot plaatsing wordt door de leerkracht in samenwerking met de intern begeleider bekeken. Op school worden drie extra leesmomenten ingepland, naast de ondersteuning vanuit ondersteuningsniveau 2. Van ouders wordt verwacht dat de leerling begeleid wordt bij het inoefenen van de tekst. In groep 3 wordt gewerkt met Connect bij kinderen die ernstig moeite hebben met het automatiseren van de klank-tekenkoppeling en de woordherkenning. Ralflezen en Connect dragen bij aan dossiervorming en ondersteuning op niveau 3.

Soms is externe diagnostisering en ondersteuning echter wenselijk. Wanneer zich ernstige en hardnekkige¹³ lees- en spellingproblemen voordoen, die in principe te begeleiden zijn binnen de school, kan externe diagnostisering¹⁴ en ondersteuning meerwaarde bieden. De specifieke onderwijsbehoeften op het gebied van lezen zijn structureel en de extra ondersteuning zoals genoemd bij niveau 2 en 3 levert onvoldoende resultaat op. Het kind wordt dan besproken in het Klein Ondersteuningsteam (KOT). De directie, de leerkracht en de intern begeleider richten zich op de

¹¹ Tussendoelen beginnende geletterdheid: zoals: Kinderen ontdekken dat woorden zijn opgebouwd uit klanken en letters, woorden in zinnen kunnen onderscheiden, rijmen, woorden in klankgroepen verdelen.

¹² Intensiveren van leertijd: structureel extra tijd inroosteren voor instructie en oefening bovenop de groepsinstructie.

¹³ Hardnekkigheid: gedurende anderhalf jaar nauwelijks vooruitgang en E scores, ondanks structurele ondersteuning op subgroep niveau.

¹⁴ Diagnostisering: onderzoek naar intelligentie en mogelijke aanwezigheid van dyslexie door orthopedagoog.

cognitieve- en sociaal emotionele ontwikkeling van het kind. Samen worden de vervolgstappen bepaald.

Het gaat hierbij om leerlingen die hardnekkige problemen blijven ervaren met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau. Tevens hebben zij een vaardigheidsniveau dat significant ligt onder hetgeen gevraagd wordt van de leerling, gegeven zijn/haar leeftijd en intelligentie.

Mogelijke vervolgstappen zijn:

-In overleg met de ouders neemt school initiatief voor een extern onderzoek. De basisschool vervult de rol van poortwachter in het kader van de regeling "In zake vergoede diagnostiek en behandeling voor kinderen met ernstige, enkelvoudige dyslexie in het primair onderwijs". Deze regeling verloopt via de gemeente. Dossiervorming vindt plaats door de intern begeleider in samenwerking met de leerkracht.

Criteria bij bovengenoemde vergoedingsregeling:

-De leeftijd van het kind is bepalend voor de vergoeding (vanaf januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor de vergoeding en behandeling van ernstige, enkelvoudige dyslexie voor kinderen tot 13 jaar oud).

-De ernst van het probleem: het kind hoort bij de 10% zwakste lezers of 10% zwakste spellers en 16% zwakste lezers.

-De hardnekkigheid aan kunnen tonen. Uit de evaluaties van het groepsplan (proces/product) blijkt extra instructie en begeleide verwerking aantoonbaar weinig effect te hebben over een periode van 3 genormeerde toetsmomenten.

-Geen sprake van comorbiditeit¹⁵. Het aanwezig zijn van een andere stoornis (bijvoorbeeld ADHD) is een contra-indicatie voor de aanvraag tenzij er een verklaring van uitbehandeling is gegeven.

-Er zijn leerlingen bij wie onderzoek en/of behandeling wel wenselijk is, maar die niet voldoen aan de voorwaarden van bovengenoemde regeling. Het uitgangspunt is dat kinderen niet onderzocht worden op kosten van de school tenzij dit kind besproken is in het Breed Ondersteuningsteam (BOT) en het advies hierin onderbouwd wordt voor onderzoek.

Er zijn drie mogelijkheden:

- Kinderen hebben hardnekkige spelling en leesproblemen, maar voldoen niet aan de eisen voor vergoede diagnostiek. School heeft echter sterk het vermoeden dat er sprake zou kunnen zijn van dyslexie. We spreken dan van kinderen met een (ernstig) lees- en/of spellingsprobleem. Deze kinderen blijven begeleid worden op ondersteuningsniveau 1, 2 (en mogelijk 3). Leerkracht en intern begeleider bepalen samen welke aanpassingen, die we ook doen voor dyslectische kinderen, toegepast worden op deze kinderen. Bij twijfel wordt het kind ingebracht in het BOT of KOT, waar vervolgens alsnog een besluit genomen wordt over de aanpassingen. De aanpassingen die gedaan worden moeten de leerling niet belemmeren in de toekomst bij toetsafnames en plaatsing op het voortgezet onderwijs. Nadat de aanpassingen gedaan zijn, blijven we in de gaten houden of het kind in een later stadium alsnog in aanmerking komt voor vergoede diagnostiek en/of behandeling.
- Er is sprake van sociaal-emotionele problematiek en/of handelingsverlegenheid vanuit school. Dit houdt in dat de school moeite heeft om tegemoet te komen aan de specifieke instructie- en onderwijsbehoeften van de leerling wat blijkt uit stagnatie of terugval van de resultaten. De leerling wordt in overleg met de ouders besproken in het BOT of KOT. Aan de

¹⁵ Cormobiditeit: het tegelijkertijd hebben van(mogelijke) dyslexie en een andere (leer)stoornis, zoals ADHD of autisme.

hand van verzamelde gegevens van de ondersteuning op niveau 2 (en mogelijk 3) kan besloten worden tot nader onderzoek door de orthopedagoog. Er wordt gekeken of onderzoek handvatten zou kunnen bieden om tegemoet te komen aan de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van het kind. Het initiatief, en daarmee de kosten, tot het overgaan tot onderzoek ligt dan bij de school. Indien het initiatief bij de ouders ligt om over te gaan op een dyslexieonderzoek en school de zorgen en de noodzaak onderschrijft, dan wordt deze betaald via de 50/50 regeling; ouders en school betalen allebei de helft.

- Tegen het einde van de basisschoolperiode (midden groep 8) wordt bekeken of er een discrepantie tussen leervorderingen, de capaciteiten, ingeschat middels herhaalde afname van de NSCCT, en de vorderingen op technisch lezen en/of spelling is. De analyse hiervan kan aanleiding vormen om alsnog dyslexieonderzoek te laten doen. Het betreft leerlingen die gedurende hun schoolloopbaan als leerling met lees- en/of spellingsmoeilijkheden beschouwd zijn.

In het KOT wordt de analyse besproken en wordt vervolgonderzoek wel of niet geïndiceerd. Het belang van nader onderzoek naar dyslexie is gericht op de overstap naar het voortgezet onderwijs. Als een kind met een HAVO/VWO advies een discrepantie laat zien tussen capaciteiten en vorderingen op technisch lezen en spelling, dan worden deze kinderen doorgaans niet onderzocht. Dit heeft te maken met het feit dat er bij deze kinderen doorgaans geen interventies zijn geweest omdat zij compensatiemogelijkheden¹⁶ hebben. Als er geen interventies¹⁷ zijn geweest kan de hardnekkigheid niet worden aangetoond. Het voortgezet onderwijs kan dan eventueel een verklaring afgeven.

Als een kind niet voor de bovenstaande mogelijkheden in aanmerking komt, maar er wel sprake is van handelingsverlegenheid vanuit school of onduidelijkheid omtrent onderwijsbehoeften én het kind is gedurende (een deel van) zijn schoolcarrière als kind met lees- en/of spellingsmoeilijkheden behandeld, dan treedt de 50% regeling in werking. (Zie: Convenant Dyslexie PO-VO Zaanstad.) school en ouders betalen ieder 50% van de kosten van het dyslexieonderzoek. School beoordeelt of een onderzoek nodig is. Ouders kunnen ervoor kiezen om het onderzoek nu of in het voortgezet onderwijs te laten plaatsvinden op eigen kosten.

Afname CITO-eindtoets

Leerlingen waarbij de leerresultaten dyslexie doen vermoeden en waarbij ernstige lees- en/of spellingsproblemen te zien zijn, krijgen de mogelijkheid om bij de afname van de CITO-Eindtoets gebruik te maken van een audio- of vergrote versie. Deze keuze wordt door de leerkracht van tevoren besproken met ouders en leerling. Deze keuze sluit doorgaans aan bij de aanpassingen die reeds zijn ingevoerd voor de betreffende leerling.

Dyslexie en dan....

Leerlingen bij wie dyslexie is vastgesteld komen in aanmerking voor specifieke begeleiding en/of faciliteiten. Dit houdt in dat:

-Leerlingen met ernstige lees- en/of spellingsproblemen begeleiding blijven krijgen, zowel voor als na de eventuele diagnose dyslexie;

¹⁶ Compensatiemogelijkheden: zoals, een sterk geheugen, zeer goede werkhouding en concentratie.

¹⁷ Interventies: ondersteuning op subgroepniveau m.b.t. intensivering leertijd.

-Zodra nodig is compensatie geboden wordt: extra tijd bij toetsen, vergrote versies, gebruik maken van Kurzweil, tekstverwerken met spellingscorrectie (Word), spellingspiekschrift, leeshulp van een maatje;

-Aan het begin van ieder schooljaar (bij de startgesprekken) worden de ouders van dyslectische leerlingen en ouders van kinderen met ernstige lees- en/of spellingsproblemen betreffende de organisatie, aanpassingen en de doelen met betrekking tot hun kind op de hoogte gebracht. In het portfolio van het kind wordt het blad "Specifieke onderwijsbehoeften" ingevuld.

In gesprek met ouders worden de aanpassingen en afspraken geëvalueerd en indien nodig aangepast. Dit zal in de reguliere oudergesprekken gedurende de rest van het jaar eveneens onderwerp van gesprek zijn. Indien er tussentijds vragen of zorgen over de ontwikkeling van het kind zijn, ligt het initiatief bij de leerkracht om een afspraak te maken. Ook kunnen ouders altijd tussentijds een afspraak maken met de leerkracht.

-In het groepsplan lezen en/of het groepsplan spelling wordt de specifieke begeleiding vermeld passend bij de onderwijsbehoeften die in het groepsoverzicht worden bijgehouden. In het groepsoverzicht worden diagnoses genoteerd. Deze documenten en het blad "Specifieke onderwijsbehoeften" zijn leidend bij de overdracht naar de volgende leerkracht. Bij leerlingen met ernstige lees- en/of spellingsproblemen wordt ook expliciet in de onderwijsbehoeften benoemd welke hulp en aanpassingen er gelden;

-De signaleringsmomenten en de interventieperiodes uit het Protocol "Leesproblemen en Dyslexie" blijven gehanteerd worden;

-Indien de leerling behandeling voor dyslexie buiten de school krijgt, verloopt het contact omwille van privacy redenen via de ouders. Indien ouders toestemming geven kan contact ontstaan tussen de behandelaar en de leerkracht. Doel is hierbij het zoveel mogelijk afstemmen van de begeleiding en behandeling. Steeds weer wordt bekeken wat in de schoolsituatie qua begeleiding haalbaar is. Evaluaties met behandelaars en ouders kunnen om organisatorische redenen alleen op school plaatsvinden.

(Bronnen: Protocol Leesproblemen en Dyslexie, uitgave 2011, Convenant Dyslexie PO-VO Zaanstad, 2010 en Masterplan Dyslexie, website 2015)